

FUNCIONARIS A LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE VILANOVA

FRANCESC X. PUIG ROVIRA

En la direcció i en la gestió dels diversos serveis públics d'una ciutat, sobretot dels que depenen d'una administració superior a la municipal, hi tenen una responsabilitat directa els funcionaris que hi estan al front. En molts casos són persones amb una carrera professional especialitzada i amb un estatut especial, que resideixen temporalment a la ciutat on són destinades per exercir una funció pública, ja sigui civil, militar o eclesiàstica. En el cas concret de Vilanova, per la categoria administrativa de la ciutat, existeix un cert nombre de llocs professionals públics: jutges, notaris, mestres, professors d'altre nivell, etc. Entre les persones que han ocupat aquests càrrecs en els temps moderns, trobem una bona diversitat de característiques: competència tècnica o professional, comportament, grau d'integració i de dedicació, esperit i voluntat de servei, etc. És un tema d'un abast molt ampli que mereix ser estudiat. Intentarem fer-ne una breu anàlisi.

FUNCIONARIS A LA HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA DE VILANOVA

En qualsevol ciutat existeix un cert nombre de serveis públics, que depenen d'una administració superior a la municipal, la direcció i la gestió dels quals està a càrrec i sota la responsabilitat d'uns funcionaris. En quasi tots els casos són persones amb una carrera professional especialitzada, que es regeix per una normativa especial, que són destinades temporalment a la ciutat per exercir una funció pública.

Segons la importància administrativa de les ciutats, el fenomen té una magnitud diferent. És el que ens proposem analitzar. A l'hora d'esmentar uns exemples i unes persones concretes, ho farem en relació a Vilanova i la Geltrú. Però l'anàlisi més general de la situació que fem com a preàmbul pot ser vàlida per a qualsevol ciutat catalana d'unes característiques semblants —com ara Vilafranca del Penedès i altres—, és a dir, ciutats que són el cap d'un partit judicial, la seu de serveis administratius d'un àmbit territorial més ampli que l'estrictament local, com ara notaries o registres de la propietat, però que no són capitals de província, les quals, pel simple fet de ser-ho, tenen una importància administrativa superior, i són la seu de les delegacions de molts serveis estatals.

No uso l'expressió «cap de comarca» —tot i que en el moment present seria la més correcta— perquè l'anàlisi que intentaré esbossar quedarà limitada temporalment a 1980, és a dir, abans d'entrar en funcionament la nova administració pública de la Generalitat de Catalunya, restablerta després de la Constitució de 1978. Aquest fet ha suposat

una nova estructuració territorial de l'administració pública, i també una reforma en la norma estatutària de la funció pública. Una nova administració —creada a partir del restabliment de la Generalitat— es distribueix la titularitat de molts dels serveis públics supramunicipals de Catalunya. La nova organització va entrar en vigor de forma progressiva. L'aprovació de la nova divisió territorial de Catalunya —o la confirmació amb pocs retocs de la de 1932 que, de fet, a causa de la Guerra Civil i de les seves conseqüències, no havia tingut cap repercussió pràctica a l'administració—, amb el reconeixement de les comarques com a noves unitats administratives, ha suposat un nou nivell de competències. Però la Llei de la Divisió Territorial és de 1987 i els consells comarcals no es van constituir fins al cap d'un any. I l'assumpció de competències efectives encara va ser més tardana, sense que es pugui considerar acabat el procés.

Aquest és un motiu de limitar a 1980 l'abast temporal de l'estudi, que pretén tenir una orientació històrica. Per als anys posteriors, molt propers, falta perspectiva per poder-ne fer una anàlisi objectiva i ponderada.

Els professionals als quals ens referim són jutges, notaris, registradors de la propietat, mestres, professors d'altres nivells, caps de les oficines de correus i de telègrafs, caps de les forces d'ordre, etc.

Un altre factor que justifica la limitació a 1980 és que, els anys posteriors, alguns serveis que pràcticament funcionaven amb la mateixa estructura territorial des de la meitat del segle XIX també han experimentat canvis. Per exemple, a l'administració de justícia s'ha incrementat considerablement el nombre de jutjats; en els territoris dels partits judicials, que estaven sota la jurisdicció d'un jutge únic de primera instància, s'han creats noves oficines judicials; actualment en funcionen quatre, sis o més, segons el nombre d'habitants. També s'han creat noves notaries i registres de la propietat. I s'han establert oficines de la Hisenda estatal, o delegacions de l'Agència Tributària, que també són una novetat.

En aquest apartat, és convenient fer esment que, des de 1923, les funcions de secretari d'ajuntament, d'interventor i de dipositari de fons estan atribuïdes per llei a funcionaris d'uns «cossos» d'àmbit estatal; per tant, els llocs de treball corresponents han de ser ocupats

per persones que pertanyen als cossos esmentats, en la designació de les quals el consistori corresponent hi té una intervenció secundària. Sovint es dona el cas que, per evitar que el secretari sigui una persona vinguda de fora, alguns ajuntaments prefereixen que durant períodes llargs es mantingui la plaça vacant i sigui ocupada interinament per un funcionari del mateix municipi, fet que alhora és possible si no hi ha ningú que tingui un interès explícit en ocupar-la.

A més dels serveis esmentats més amunt, que són comuns a quasi totes les poblacions, n'hi ha alguns que responen a alguna característica d'una ciutat concreta. Per exemple, a Vilanova, un dels llocs singulars és el d'ajudant militar de Marina, per la seva situació costanera; o, a Vilafranca, el de director de l'Estació Enològica. Una institució de Vilanova és l'Escola Industrial (uso el nom habitual més que l'oficial, que ha estat canviant en el temps), on han exercit des de principis del segle xx un nombre de catedràtics. També a Vilanova —com a conseqüència d'un conveni especial amb l'Estat— des de 1915, la Biblioteca Balaguer ha estat dirigida per un funcionari facultatiu. A partir de 1980, la competència sobre alguns d'aquests serveis ha estat transferida a la Generalitat de Catalunya, fet que ha suposat un canvi en l'estructura administrativa del funcionament.

Les tasques professionals de funcionaris han estat exercides al llarg del temps per persones concretes, amb una gran diversitat de característiques professionals i personals, que han tingut repercussió en la prestació del servei: forma de concebre'l i d'atendre'l, motivació, grau d'integració i de dedicació, esperit i voluntat de servei, competència tècnica o professional, comportament amb els usuaris, temps de permanència en el càrrec, etc.

El tema, sobre el qual no coneixem cap estudi, resulta d'un abast bastant ampli. El tipus de funcionament dels serveis pot tenir incidència en la vida local i reflex en la història.

SOBRE ELS FUNCIONARIS I ELS SERVEIS PÚBLICS

Comencem per aproximar-nos a una definició de funcionari. Una característica bàsica és la dedicació professional a una missió o funció pública. Es tracta d'un empleat públic, remunerat amb fons pú-

blics. És el personal encarregat del funcionament dels serveis públics. Segons la *Gran Enciclopèdia Catalana*, és la persona que exerceix una funció pública. Aquesta definició coincideix amb la que dona el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra. Segons el *Diccionario de la Real Academia Espanyola*, és «la persona que ocupa un empleo público». Un diccionari jurídic afegeix la condició «d'individu integrat en algun dels cossos al servei de l'Estat». Una definició més ajustada podria ser: «Empleat d'una administració pública, d'una forma tendent a la permanència en el lloc i que es troba en una situació especial de dependència respecte a aquella». La forma de dependència està emparada pel dret administratiu, no pel dret civil, i està regulada per la llei o per l'estatut de la funció pública.

Les definicions de funcionari elaborades per la doctrina són més aviat imprecises, atesa la disparitat en els criteris que mantenen les lleis que al llarg del temps han regulat la funció pública, i la praxis que s'ha establert i s'ha consolidat al seu entorn. Els conceptes amplis que sovint es donen també poden ser aplicats al personal polític i a les persones que, per mitjà d'un contracte, presten serveis a l'administració. La imprecisió tendeix a augmentar a mesura que s'avança en el temps, i en la complexitat dels serveis públics.

El marc legal que regula les relacions del funcionari amb l'Administració estableix els drets i les obligacions. La llei determina l'estructura de la funció pública, el sistema de selecció per a l'adquisició de la condició de funcionari i per a l'adscripció a un lloc de treball, el règim estatutari i el règim disciplinari. Entre les qüestions regulades amb caràcter general hi ha: la forma i les condicions personals d'accés i de promoció, de designació o adscripció a un lloc de treball; la classificació professional (grups, nivells), les retribucions, l'organització en cossos professionals, la jubilació, etc. Els reglaments corresponents fixen els requisits específics per a cada cos. Ser funcionari comporta una vinculació de treball permanent i estable; motiu pel qual s'ha considerat una situació de privilegi.

La Constitució vigent estableix per a l'accés a la funció pública els principis de «mèrit i capacitat», als quals s'han d'afegir els de «publicitat i igualtat d'oportunitats»; parla també de «la imparcialitat en l'exercici de les funcions». Aquests conceptes no són nous, sinó que confirmen i consoliden els que són propis de l'administració moderna.

Miquel Soler Bastero.

Joan Gomis Oromí.

Això no obstant, a la realitat, s'està bastant lluny de l'aplicació amb una fidelitat estricta. És freqüent, en totes les situacions polítiques, l'ús i l'abús de pràctiques poc ortodoxes que tergiversen l'esperit que ha d'inspirar la funció pública moderna: influència política, llarga permanència de places vacants que donen lloc a nomenaments interins que esdevenen llargs i que generen en els interessats expectatives i drets que s'han de consolidar, poca publicitat, mètodes de selecció anacrònics i amb transparència insuficient, poc control, etc. Moltes vegades els polítics prefereixen una administració acomodaticia i servil, més que no pas que sigui eficaç.

S'ha de distingir entre l'administració civil i la militar. En la primera, podem diferenciar la de l'Estat, de les comunitats autònomes (des de la seva creació o reconeixement després de 1978) i la local (ajuntaments i diputacions). Dins de l'administració civil, s'ha de distingir entre la general i l'especial; corresponen a la primera aquells llocs, amb una funció administrativa definida, que només poden ser ocupats per funcionaris; els llocs de l'administració especial requereixen una especialitat concreta i determinada, sovint lligada a la possessió d'un títol acadèmic (arquitecte, enginyer de camins, mestre, metge, veterinari, etc.); el personal que ocupa els llocs corresponents ho fa tradicionalment sota el règim de funcionaris; per exemple, l'ensenyament públic a tots els nivells, la sanitat pública, el personal d'obres públiques, etc.

Hi ha personal que exerceix una funció pública però que no està sotmès (o ho està només parcialment) a l'estatut de funcionaris. És el cas, entre altres, dels notaris i dels registradors de la propietat.

Per algunes característiques (organització centralitzada, dependència i estructura jeràrquica, adscripció temporal als llocs, etc.) els eclesiàstics i els religiosos es poden assimilar als funcionaris, encara que exerceixen un altre tipus de missió, depenen d'una altra jerarquia, i pertanyen al dret canònic les normes reguladores. Ho esmento només com una aproximació; d'aquest sector no en tractaré en el present treball.

L'ADSCRIPCIÓ DELS FUNCIONARIS ALS LLOCS

Els llocs de funcionaris d'una ciutat corresponen a la «plantilla» (relació de llocs de treball amb indicació de les categories corresponents) que està definida, aprovada i dotada per als diversos serveis. Perquè una plaça pugui ser ocupada per un funcionari, prèviament ha d'haver estat dotada, és a dir, creat el corresponent lloc de treball i dotat econòmicament en el pressupost de l'administració de la qual depengui.

El pas inicial del procés per cobrir-la és l'anunci públic de la vacant. Els funcionaris interessats a ocupar-la ho han de sol·licitar; si ho fa més d'un, s'estableix la valoració dels mèrits per adjudicar-la. Normalment les places s'ocupen a petició dels interessats. Les destinacions forçoses són pràcticament inexistents, i quan, per algun motiu, se'n fa ús, tenen en general una durada limitada.

Per a algunes places (com ara les de secretari i interventor municipals) és preceptiu l'informe de les autoritats locals sobre les sol·licituds presentades. En altres casos, realment singulars, quan el lloc és fruit d'un conveni especial de l'administració amb una institució, com ara el de director de la Biblioteca Balaguer, també està establerta la necessitat de l'informe dels responsables d'aquesta última. Més d'una vegada, tot i ser preceptiu, s'obvia. És habitual que l'informe sigui un pur tràmit, simplement positiu però no raonat.

Quan un funcionari demana un lloc de treball, ho fa per algun motiu. L'edat i la situació personal o familiar poden influir-hi. És dife-

rent de si es tracta del primer destí o d'un canvi. Són variats els factors que hi entren en joc: la retribució assignada al lloc, la motivació professional per ascendir en la carrera professional —per avançar en l'escalafó, en l'argot professional tradicional— o per desenvolupar una tasca més satisfactòria, l'interès concret per treballar o residir en una ciutat (perquè es tracta d'una capital o per la proximitat a ella, per vincles familiars, per la possibilitat de centres educatius per als fills, o de trobar un treball per el/la consort, per tractar-se d'un lloc còmode i amb pocs problemes, per la facilitat de fer mèrits, etc.). També compta si es considera la plaça com una situació transitòria o es té la intenció de fer-hi una llarga permanència, etc.

A mesura que un funcionari es fa gran, procura estabilitzar-se en una ciutat, sobretot si hi ha possibilitats de promoció sense canviar de residència; els anys de joventut són més proclius als canvis. Les característiques, les tradicions i els hàbits dels diversos cossos presenten diferències notables. Per exemple, el tractament és diferent en el magisteri que en llocs d'alt nivell a l'administració. El règim de possessió de l'habitatge ha modificat els hàbits respecte a la mobilitat; s'ha anat extingint el costum que hi hagi habitatges de propietat pública per a ús exclusiu dels funcionaris, i s'ha anat estenent que els habitatges familiars siguin de propietat i no de lloguer. El panorama resulta força heterogeni.

Vicente Sorni i Martí.

Patricio Redondo Moreno.

Un altre vessant a contemplar és el comportament del funcionari enfront de la tasca quotidiana. Pot anar des d'una actitud rigorosa, de rectitud i tenacitat, fins a una de rutinària, quasi mandrosa, que es limita a complir de forma burocràtica, i fins i tot negligent, la comesa que té encomanada, prestant-hi el mínim esforç i dedicació. A la pràctica de cada lloc concret hi ha exemples de totes les possibilitats, que han estat descrites amb detall en novel·les i narracions. La lectura d'algunes novel·les de Benito Pérez Galdós o dels coneguts articles de Mariano José de Larra, encara que ressalten els aspectes negatius i pintorescos, ens aproximen al coneixement de l'ambient a finals del segle XIX. Tanmateix, de llavors ençà, s'ha avançat molt en els aspectes tècnics i d'organització, però, malauradament, alguns hàbits i l'esperit que reflecteixen tenen encara massa vigència.

El funcionari pot establir la residència on té el treball, o bé desplaçar-s'hi durant la jornada laboral; això últim és cada vegada més possible i habitual per la millora en els mitjans de transport i de comunicació. En el cas que resideixi a la ciutat on està destinat, una faceta a contemplar és la participació a la vida quotidiana, més enllà de la dedicació professional. A més de les relacions derivades del càrrec, pot procurar participar en les institucions culturals o cíviques, o conèixer les tradicions festives, ser-hi present i col·laborar-hi; en definitiva, integrar-se. O bé, per l'extrem contrari, mantenir una actitud corporativa, que el determina a limitar el cercle de relacions a un grup minoritari de persones, sovint funcionaris d'un nivell semblant, mantenint-se aïllat i al marge de la vida ciutadana. Es pot donar també el cas del funcionari amb actitud «colonial», que manifesta una sensibilitat escassa pels hàbits i la realitat social del lloc on està destinat, que vol imposar el seu criteri i la seva norma de vida i de conducta, encara que xoqui amb el tarannà de la població, de la qual se'n manté visiblement aïllat, amb una actitud de superioritat.

Fins aquí, una visió panoràmica esquemàtica. Després del preàmbul de presentació, intentem analitzar el cas concret de Vilanova.

EL CAS CONCRET DE VILANOVA

Entre els llocs de funcionaris, podem comptar els següents: jutges de primera instància i instrucció, jutges comarcals o de districte

(després unificats amb els anteriors, com a conseqüència de la reforma judicial), secretaris dels jutjats, ajudants militars de Marina, administradors de les oficines de Correus, caps del servei de telègrafs, catedràtics i professors de l'Escola Industrial (des de 1972, Escola Universitària, depenent de la Universitat Politècnica), professors de formació professional, mestres d'escola pública, directors escolars (fins a l'extinció del cos a partir de 1970), directors de la Biblioteca Balaguer, directors del port, notaris, registradors de la propietat, caps del destacament de la Guàrdia Civil i de la Policia Nacional, etc. A les èpoques en què hi havia un destacament de l'Exèrcit, els caps militars corresponents. Dintre de l'estament de funcionaris es poden incloure el secretari, l'interventor i el dipositari de fons de l'Ajuntament, que pertanyen als «cossos nacionals».

Alguns funcionaris, que en un moment determinat han estat destinats a Vilanova, han deixat un bon record per l'acció professional desenvolupada, per l'actitud d'obertura i de col·laboració, o per algun altre motiu; figuren als llibres d'història local o a la memòria oral.

Els jutges, en general, han tingut una permanència breu. Són comptats els que han estat més de dos anys al front del jutjat. Però n'hi ha alguns que hi han fet una estada més llarga i que després han seguit una carrera ascendent amb llocs destacats a la judicatura, però que han mantingut relació amb Vilanova. Se'n poden citar tres casos: Carles Fluxà Mas, que després de bastants anys al jutjat de Vilanova va cessar el 1907 per ascendir a magistrat de l'Audiència de Barcelona; la premsa local sovint donava notícies de la seva carrera fins a la seva mort. A la meitat del segle xx hi va haver dos jutges destacats: Salvador Soler Serra (entre 1944 i 1951) i Ignacio de Lecea Ledesma (de 1951 a 1956), després destinats a Barcelona, on van arribar a magistrats de l'Audiència Territorial, però que van seguir passant els estius a Vilanova i van mantenir-hi les amistats.

Entre els ajudants de Marina, José García Mayor va estar a Vilanova des de 1953 a 1970, fins que va haver de canviar de destinació per ascendir de grau en la carrera militar. La llarga permanència al càrrec es va fer notar en les relacions amb el sector mariner i pesquer.

Per un motiu diferent és recordat Miquel Soler Bastero, oficial de Correus a Vilanova des de finals dels anys vint, després cap de l'ofi-

cina, que el 1936, després de l'alçament militar de juliol, va ser un membre destacat del Comitè de Defensa Local; segons s'ha dit, durant uns mesos es va fer l'amo de la població; era una persona poc integrada que en la seva actuació política es va comportar com un «funcionari colonial» que va voler imposar la seva llei i fer dogma del seu criteri. El 1939 es va exiliar a França on va morir el 1947.

Són recordats molts mestres. Des de 1860 fins a 1936 tres mestres de l'escola superior de primer ensenyament van deixar una empremta i un bon record entre els seus deixebles, però, a més, van tenir una participació activa a la vida ciutadana. Són Francesc Bonet Espada, Joan Gomis Oromí i Vicente Sorni Martí. Entre els tres, un després de l'altre, van cobrir tot el període de setanta cinc anys que va de 1861 a 1936. Bonet va ocupar per primera vegada la plaça de mestre superior quan va ser creada el 1861, fins al 1887 que va haver de deixar-la per motius de salut; després no s'hi va poder tornar a incorporar. El 1877 va ser un dels promotors de la creació de l'Ateneu, i formà part de la primera junta; quan va marxar de Vilanova en va ser nomenat president honorari. Gomis va regir l'escola entre 1890 i 1907; també va col·laborar a l'Ateneu. Vicente Sorni el va substituir a partir de 1908, fins al 1936; es va casar amb una vilanovina i va participar en diverses associacions; els seus alumnes el recorden amb afecte, i al cap de molts anys de la seva mort li van dedicar un homenatge pòstum, col·locant una placa a la casa on tenia l'Escola, al núm. 5 de la Rambla.

Un altre mestre destacat va ser Patricio Redondo Moreno. Destinat a Vilanova el 1931, durant la Guerra Civil va organitzar les noves escoles públiques, que van substituir les confessionals que es van suprimir; va actuar com a inspector local. El 1939 va seguir el camí de l'exili i es va establir a Mèxic, on va realitzar una tasca de renovació pedagògica, amb la introducció del mètode de Freynet, de la qual parlen molts dels estudis que tracten de la tasca dels intel·lectuals a l'exili espanyol a Mèxic.

També va fer una llarga estada Pelayo López Elías, vingut a Vilanova el 1942 per dirigir la secció de nois del grup escolar creat poc abans; era el prototipus de mestre de després de la guerra, que parlava només en castellà, molt allunyat de la cultura catalana. Va exercir el càrrec amb un estil molt personal fins a la jubilació, l'any

Josep Tuset i Almazán.

Josep Agell Agell.

1976. També va fer de professor en altres escoles, de batxillerat o de formació professional. En molts períodes va ser jutge municipal. Amb un tarannà bastant peculiar, sí que va fer moltes amistats a Vilanova.

De les mestres de l'escola pública que en tots els temps han actuat a Vilanova, romanen amb afecte a la memòria col·lectiva, entre molts altres: Lluïsa Pla Herrera, Magdalena Fàbregas Batlle, Candelària Solé Jo, Carme Ordí, Filomena Rutllan, Teresa Torrandell, Margarida Surroca, Elvira Montull Clua, etc; i entre els mestres: Felicià Pla, Enric Albert, Josep Pijoan, Antonio Lacasa, Joan Bruno, Daniel Bonet, etc.

De l'institut de segon ensenyament o de batxillerat que va funcionar a Vilanova entre 1933 i 1939 són recordats alguns professors: Josep M. Casas Homs, Josep Tuset Almazán i Francisco Pérez Mateos; aquest últim, escultor de força vàlua, professor de dibuix, va morir al front de Madrid als primers mesos de la Guerra Civil, i s'estroncà així una carrera artística que prometia.

Com a catedràtics de l'Escola Industrial són recordades amb afecte algunes personalitats il·lustres. De l'etapa anterior a la Guerra Civil, podem esmentar: Pau J. Riera; Manuel Riquelme Sánchez, director i amb algun vincle a la política local conservadora; Leopold

Crusat Prats, membre actiu de l'Ateneu; Enric Calvet Pascual, precursor de la ràdio i inspirador de l'emissora local; Josep Agell Agell, figura reconeguda en el camp de la química industrial i de la farmàcia; Manuel Massó Llorens, casat amb la filla del notari Joaquim Basora, polític nacionalista català radical, que fou regidor de Vilanova i diputat provincial. En el període immediatament anterior i posterior a la Guerra Civil s'han d'esmentar els noms de Josep Pizà Xatart, director des de 1934, i d'Octavi Viñas Heras, que van mantenir l'Escola en funcionament enmig de greus dificultats. A la represa normal després de la guerra, cal destacar la figura de Joan Majó Torrent, professor des de 1947 i director entre 1955 i 1983, període en el qual l'Escola va experimentar una notable expansió, amb fets singulars a destacar, com ara la construcció del nou edifici, la formació i consolidació d'un nou claustre de professors, l'ampliació d'especialitats, la millora de les instal·lacions i la integració a la Universitat Politècnica amb la categoria d'Escola Universitària. Professors destacats d'aquesta època són, entre altres, Luis Vicente del Arco, Marcos Basora Francešc, Joan B. Furió Muñoz, Andreu Caballé Llop, Ramon Nogué Serrat. (Només esmento els vinguts de fora, no els que són fills de Vilanova.)

Uns altres funcionaris a destacar són Aurelio González Islas i Josep Espinet Chancho, directors del Port als anys de construcció i els primers de funcionament.

Entre els notaris que han exercit a Vilanova s'ha d'esmentar Joaquim Basora Nin, que ho va ser entre 1890 i 1927, quan va morir. Va ser amic personal de Víctor Balaguer, qui, en una cerimònia emotiva que ell mateix descriu, li va dictar el testament en el qual deixava al poble de Vilanova la Biblioteca Museu. Basora sempre va estar vinculat a aquesta institució, de la qual en fou president els últims anys de la seva vida. A finals del segle XIX va ser un dels promotors de la primera Associació Catalanista de Vilanova. Sempre va gaudir de prestigi i estima a la ciutat.

Un lloc singular entre els de funcionari, a Vilanova, és precisament el de director de l'esmentada Biblioteca Balaguer. En un moment de crisi institucional, cap a l'any 1915, a causa que no es podia sostenir econòmicament amb els mitjans locals, la junta del Patronat va establir un conveni amb l'Estat, per mitjà del qual prenia al seu càrrec la direcció de la Biblioteca, destinant un funcionari del cos

facultatiu d'arxivers, bibliotecaris i arqueòlegs. El primer que hi va ser destinat va ser Miquel Ferrà, un poeta d'origen mallorquí, llavors jove. Des de l'arribada es va integrar a la vida cultural de la ciutat i va fer amistat amb els artistes del moment, com ara Enric C. Ricart i Rafael Sala, que editaven —juntament amb altres amics de la seva edat— la revista avantguardista *Themis*. Ferrà en va ser col·laborador assidu i entusiasta durant l'estada a Vilanova, que no va ser molt llarga perquè va voler tornar a la seva illa nadiua.

Altres directors de la biblioteca hi han fet una estada efímera, perquè han considerat el destí com un pas indispensable per a un de millor; d'aquests, se'n recorda poc més que el nom. Però n'hi ha hagut alguns que han deixat una empremta. Ignacio Rubio Cambronero es va incorporar el 1923. Les seves aspiracions explícites eren a un lloc professional de més categoria, però va optar a aquest per la proximitat amb Barcelona. En l'estada a Vilanova es va fer notar en el seu vessant de persona culta i erudita, i va arribar a ser tinent d'alcalde i alcalde, l'últim del règim de Primo de Rivera. A finals de 1929 va deixar Vilanova, per ocupar a Barcelona la direcció de les biblioteques de la Universitat i de la Diputació. El 1934 va venir Pilar Corrales Gallego, que hi va estar fins al 1944; va ser una època difícil i la seva tasca força controvertida perquè va coincidir, a més dels anys de la Guerra Civil, amb els de després de 1939, en què l'Estat va incautar la institució.

Joan Majó Torrent.

Aurelio González Islas.

Des de 1949 fins a la jubilació el 1990, primer com a interina i després amb la plaça en propietat, en va ser directora Teresa Basora Sugranyes; ha estat l'estada més llarga i, sens dubte, la més fructífera. Teresa Basora es va integrar plenament a la vida ciutadana, participant en nombroses activitats culturals en les quals sovint es comptava amb ella com una peça bàsica. Durant la seva direcció, a més de la de la Biblioteca, li va ser confiada la del Museu; va ser un període d'expansió i de transformació positiva. Es van modernitzar les instal·lacions, es va habilitar el Castell de la Geltrú com a museu, es van incorporar importants llegats (1956, art contemporani, donació Ricart, dipòsit del Cafè del Foment, etc.) que es van haver d'instal·lar adequadament; l'any 1965, es va crear i muntar la nova biblioteca pública (actual Joan Oliva). En tot això va col·laborar amb professionalitat i entusiasme com a assessora i executora de les directrius de la junta. El 1951 va ser un dels fundadors i dels membres més actius del Centre d'Estudis, del qual va ser la secretària. El 1976 va ser un dels fundadors i la primera presidenta de l'Institut d'Estudis Penedesencs. A més, va ser professora de matèries humanístiques de batxillerat.

Durant llargues temporades hi havia hagut a Vilanova un destacament militar, allotjat a l'antiga caserna, que després de 1950 va ser definitivament abandonada pels militars. Després de la Guerra Civil, la presència d'unitats de l'exèrcit ja no va ser regular, sinó esporàdica. Però a finals del segle XIX i al primer terç del XX hi havia hagut estacionat permanentment un regiment, o una part considerable; sovint era de l'arma de cavalleria. Això comportava que professionals de la milícia residissin temporalment a Vilanova. Un fenomen singular és que alguns militars joves, oficials o suboficials, hi establien lligam familiar, en casar-se amb noies de la localitat, motiu pel qual després hi mantenien relació.

Un cas notable de la vinculació d'un militar a la ciutat és el d'Eduardo Jalón i de Larragoiti, marquès de Castrofuerte. Era un terratinent i noble castellà que seguí la carrera militar, de la qual havia sofert més de vint anys de separació forçosa perquè el 1874 no s'havia volgut adherir amb la unitat que comandava al «pronunciamiento» del general Martínez Campos per al restabliment de la dinastia borbònica, ateses les seves conviccions republicanes o antiborbòniques. Reincorporat a l'exèrcit l'any 1898, amb el grau de coronel, va ser destinat a manar el regiment estacionat a Vilanova. Ben aviat va

Joaquim Basora i Nin.

Teresa Basora i Sugranyes.

fer amistats a la vila, i va adquirir una casa, que va reformar per residir-hi ell i la seva esposa, que no tenien fills. Quan va tenir un altre destí, o quan aviat li va arribar la jubilació amb el grau de general de brigada, passava llargues temporades a la seva casa de Vilanova, situada davant de la Biblioteca Museu Balaguer, fet que li donà ocasió d'establir-hi vincles. Home de cultura, col·leccionista d'objectes diversos, va fer alguns valuosos donatius al Museu. Es caracteritzava per

*Eduardo Jalón i de Larragoiti,
marquès de Castrofuerte.*

la seva humanitat i per la generositat; va fer bones amistats als cercles culturals i polítics, àdhuc entre els republicans. Formà part de la junta de la Biblioteca Museu, de la que arribà a ser vicepresident; en morir l'any 1917 va deixar la seva casa per a aquesta institució, donació que ja havia anunciat públicament; llavors se li tributà un homenatge ciutadà, i encara actualment es recorda el seu nom.

Un fet singular pot ser la incorporació de dones en llocs de funcionariat que no eren habituals d'ocupació femenina. El 1982, durant aproximadament dos anys, va ser jutge, o jutgessa, Ángeles Vivas Larruy, la primera dona en aquest càrrec. El 1986, la primera a ocupar una notaria va ser Maria del Pilar de Prada Solaesa.

CONSIDERACIÓ FINAL

Totes les persones esmentades, des del seu lloc de treball com a funcionàries públiques, ja sigui per la tasca realitzada des del seu lloc, ja sigui per la portada a terme a Vilanova, han fet una aportació més o menys notable a la història local. Hi han deixat una empremta. Figuren entre els personatges notables de la seva època.

Però, a més d'això, i ja que parlem de funcionaris, voldria fer una referència, que servis de modest record i reconeixement, a molts funcionaris anònims, a vegades de baix nivell, que han passat pràcticament inadvertits, que han complert amb escrupolositat la seva tasca: un agent del registre civil que ha expedit amb gran diligència les certificacions de naixement i de defunció, per atendre al millor possible els usuaris sense que hi hagin de tornar l'endemà; un subaltern d'un servei que ha tingut per norma facilitar amb amabilitat els tràmits als usuaris; un mestre que sense cap recompensa ha dedicat estones a recuperar amb afecte els alumnes menys dotats; un encarregat de biblioteca que ha facilitat pistes per aconseguir la lectura dels que no estan orientats; un policia municipal que amb la seva actitud i les seves paraules ha ensenyat civisme, entre altres innombrables casos. Hi ha hagut molts funcionaris que veritablement han complert un servei públic. Sovint es parla dels que han fet el contrari, dels que s'han aprofitat a favor propi d'un lloc d'un cert privilegi, dels que han adoptat

constantment actituds negligents, que s'han saltat la legalitat o que n'han tingut una visió restrictiva, que han admès corrupteles, que han complicat inútilment els tràmits, que han exigit documents que no feien cap falta per a un expedient o que ja estaven a la mateixa oficina, que han practicat amb abús l'absentisme. Funcionaris als quals els escau bé el lema de «vuelva usted mañana». Funcionaris que han considerat la seva parcel·la de l'administració com un predi privat; que no han estat realment al servei del ciutadà, sinó que han considerat que el ciutadà havia d'estar al seu servei. Moltes vegades, la passivitat dels ciutadans, i sobretot de les autoritats, que no han denunciat els defectes i les faltes, ha facilitat que proliferessin. Molt sovint aquests últims són els que han donat una imatge pública del funcionariat, tanmateix real, però exagerada.

M'he volgut referir especialment en aquest treball a alguns funcionaris que han deixat una empremta singular a la ciutat, però també vull fer un esment general a tots aquells que, sense haver deixat cap empremta visible, han complert amb escrupolositat i competència la seva tasca i han fet un esforç personal perquè els serveis públics funcionessin al millor possible, per posar-se al dia dels coneixements i adaptar-se als canvis, tot superant els inconvenients més que no pas incrementant-los, i que han contribuït al fet que la ciutat avancés en una línia de progrés.